

OPSPORING EN POLITIE

Aanbevelingen van het Comité P naar aanleiding van het onderzoek van de moord op Annick Van Uytzel

Het Comité P voerde een onderzoek over de aard en de kwaliteit van het politiewerk door de FGP-Leuven in het strafdossier betreffende de moord op Annick VAN UYTSEL en over de wijze waarop met de beschikbare informatie over Ronald JANSSEN werd omgegaan. Om het goede verloop van de gerechtelijke en tuchtonderzoeken te garanderen, heeft het Comité P alleen de **aanbevelingen** van het verslag publiek gemaakt. Deze zeven kernaanbevelingen, die we kritisch overlopen, reiken verder dan de 'zaak JANSSEN' en bestrijken een groot deel van de rechercheactiviteiten.

1. Verbeteren van de afstapping ter plaatse

Als initiatieven om de kwaliteit van de afstapping ter plaatse te bevorderen verwijst het verslag van het Comité P alleen naar het project CRIMIS van 2003, een didactische handleiding bestemd voor alle personeelsleden van de geïntegreerde politie die als eerste dienst misdrijven op het terrein moeten vaststellen. Het is te betreuren dat het verslag niet verwijst naar de resultaten en aanbevelingen van de werkgroep 'afstapping op de plaats van significante misdrijven', vooral gebaseerd op het *Eindrapport project European PD-management*.²

Daarin zijn onder meer de coördinatieprincipes en functionaliteiten, eigen aan ernstige misdrijven, omschreven.³ Het betreft:

- De Kennisneming
- De Eerste interventie
- Het Beheer van de plaats delict⁴
- Het Beheer van de technische en wetenschappelijke politie
- Het Beheer van de inbeslagnemingen⁵
- Het Beheer van het tactische onderzoek⁶

Bij ernstige feiten is crime scene management noodzakelijk.⁷ Met de geleidelijk toenemende personeelsbezetting en de hoeveelheid middelen in de omgeving van de plaats delict (PD), nemen de coördinatieproblemen toe. Het aanstellen van een verantwoordelijke voor de afstapping dringt zich daarbij op. De **crime scene manager** is op de PD verantwoordelijk voor het goed verloop van alle vaststellingen, het sporenonderzoek, inbeslagnemingen, opvang van deskundigen, foto's, video, schetsen enz. Hij neemt voor die taken de nodige initiatieven. Na de vaststellingen wordt de case-officer verantwoordelijk voor de PD.

Het **laboratorium voor technische en wetenschappelijke politie** (LTWP) staat in voor de lokalisatie, het opsporen, aan het licht brengen, verpakken, bewaren en exploiteren van de sporen. De verantwoordelijke voor de technische en wetenschappelijke politie evalueert en geeft terzake de prioriteiten aan. Hij doet aanbevelingen bij de verantwoorde-

2001/1, 97-111. Eén van de bedoelingen van dit werk is te komen tot een zekere uniformiteit inzake het beheer van de PD in de lidstaten van de unie. Op enkele details na scoort de werkwijze van de combinatie AT/Labo, zoals die binnen het hof van beroep Gent bestaan, op Europees niveau meer dan behoorlijk.

³ Zie ook: A.G. VAN AMELSVORST, H. GROENENDAL, J. VAN MANEN, "Werkwijze bij het onderzoek op de plaats delict (PD)", Themanummer 'Recherche', *Justitiële verkenningen*, 2004/4, 72-83.

⁴ Crime scene manager.

⁵ Exhibit-officer.

⁶ Case-officer.

⁷ M. JACOBS, C. VERHAGEN, "Opsporing en vervolging in Engeland: aanpak kapitale delicten op basis van nationale modellen", *Tijdschrift voor de Politie*, 2000/4, 25; M. BOCKSTAELE, "Een pleidooi voor het ontwikkelen van functionaliteiten. Afstapping op de plaats van significante misdrijven", in: *Custodes*, 2001/1, 13-32; Handboek voor de politie, v° *Optreden Plaats Delict*, 's Gravenhage, VUGA uitgeverij, losbladig.

¹ Op 25 februari 1999 werd op een vergadering van de procureurs-generaal beslist een nationale interpolitiële werkgroep te maken om de kwaliteit van de afstappingen op de plaats van significante misdrijven te verbeteren. Het eindverslag van die werkgroep draagt de titel: *Activiteitenrapport van de nationale interpolitiële werkgroep "afstapping op de plaats van significante misdrijven"*, met datum 13 december 1999.

² Tijdens het Brits EU-voorzitterschap in 1998 werd het initiatief genomen om binnen Europa na te gaan hoe afstappingen in zware criminele feiten gebeuren. Voor wat België betreft werden de Britse collega's te woord gestaan door leden van het afstappingsteam (AT) Gent. Alle gegevens werden verwerkt in een nota van de Raad van de Europese Unie van 9 september 1998, referte 10967/98, met als titel eindrapport project European PD-management, opgesteld in het kader van Titel VI van het verdrag betreffende de Europese Unie. Dit eindrapport is opgenomen in *Custodes*

lijke voor het onderzoek inzake wetenschappelijke gespecialiseerde steundiensten in akkoord met de leidinggevende magistraat.

De **beheerder van de inbeslagnemingen** is in de loop van een groot onderzoek verantwoordelijk voor het in ontvangst nemen, controleren, beveiligen, continueren en coördineren van al het bewijsmateriaal en wat er daarna mee gebeurt.⁸ Deze beheerder moet op gelijk welk moment een precies antwoord kunnen geven op een vraag in verband met inbeslaggenomen voorwerpen, zonder dat het volledig dossier hoeft geconsulteerd te worden. Dit resulteert in een accurate verpakking van bewijsmateriaal, correct geregistreerd, en de beschikbaarheid ervan in de ganse strafrechtelijke procedure. Om de 'chain of custody' te waarborgen voegt de case-officer of de exhibit-officer op het einde van het onderzoek een proces-verbaal toe met een uitprint of overzicht van alle in beslag genomen voorwerpen en wat er in de loop van het onderzoek mee gebeurde tot de neerlegging ter griffie.

Een van de aanbevelingen van de AIG is de nood aan nationale richtlijnen in verband met het beheer van overtuigingsstukken.⁹ De directie van de Technische en Wetenschappelijke Politie (DJT) binnen de Algemene Directie van de Gerechtelijke Politie (DGI) werkt aan het project PACOS "*Beheer van overtuigingsstukken – kwaliteit van de chain of custody*", om tegen **eind 2009** een coherent plan over inbeslagneming van goederen uit te werken.¹⁰ Begin 2011 is dat niet gerealiseerd.

Het **Beheer van het tactische onderzoek** wordt toevertrouwd aan de politieke chef onderzoek, van de lokale of de federale politie, die door de leidende magistraat is aangesteld.

De politieke chef onderzoekt, onder toezicht van de leidende magistraat, het geheel van de politieke onderzoeksactiviteiten. Ideaal gesproken, organiseert de politieke chef het onderzoek in de diepte (tijd en ruimte). Langs hem transiteren alle contacten met de leidende magistraat.

De case-officer:

- is verantwoordelijk voor een overzichtelijke en georganiseerde informatieflex. Hij organiseert de briefings waarop alle betrokken partijen worden uitgenodigd;
- transiteert de nodige tactische en technische info tussen de verschillende verantwoordelijken;
- ziet toe op de uitvoering van de vastgelegde taken.

De praktijk wijst uit dat een **goede communicatie** tussen alle in een onderzoek tussenkomende actoren een kritische succesfactor is.

Het verslag van het Comité P vermeldt dat, wat de kwaliteit van de afstapping betreft, er nog werk aan de winkel is, en trekt de lijn door naar afstappingen ter plaatse in het algemeen. Dit is een niet onderbouwde generalisatie. Op welk onderdeel van de afstapping ter plaatse is welk werk aan de winkel? Minstens moesten de bevindingen van hun onderzoek afgetoetst geweest zijn aan het activiteitenrapport van de nationale interpolitieke werkgroep, te meer daar DJP aan de dirjds vroeg die nota te implementeren in hun afstappingsplannen.¹¹ Sommige parketten hebben deze tekst gebruikt voor richtlijnen die jaarlijks geëvalueerd en bijgesteld worden.¹² Afstappingsplannen kunnen inderdaad verschillen per arrondissement, maar als er geen zijn of onvolledig zijn kan men deze tekortkoming niet verwijten aan de individuele onderzoeker.

2. Verbeteren van de afhandelingskwaliteit van moordonderzoeken

Het verslag van het Comité P verwijst naar handleidingen in Groot-Brittannië zoals de 'Major Incident Room Standard Administration Procedures' (MIRSAP). De 'MIRSAP' is binnen een onderzoek die organisatorische eenheid die instaat voor het onderzoeksmanagement en het informatiemanagement. Tegen dezelfde achtergrond

⁸ GEBERTH, V.J., *Practical homicide investigation*, 3^e ed., CRC Press Boca Raton (Florida), 1996, 503; BENNETT, W.W., en HESS, K.M., *Criminal investigation*, 5^e ed., ITP-West Wadsworth, Belmont (USA), 1998, 142; NATIONAL MEDICOLEGAL REVIEW PANEL, *National guidelines for death investigation*, Research Report – U.S. Department of Justice, 1997; Handboek voor de politie, v^o *Optreden plaats delict*, 's Gravenhage, VUGA uitgeverij, 45.

⁹ Rapport van de Algemene Inspectie van de Federale en van de Lokale Politie (AIG) van augustus 2008, op het beheer en het behandelen van in beslag genomen goederen, 34.

¹⁰ Brief DJT met referentie 4733/08 van 3/12/2008.

¹¹ DGI/DJP/Aggressie/0010/04 dd. 24/3/2004.

¹² B.v. Leuven, Luik en Gent.

werd in 1998 door de 'Association of Chief Police Officers' (ACPO) de 'Murder Manual' opgesteld waarbij nationale standaarden bepaald worden voor moordonderzoeken. Voor wat Nederland betreft wordt verwezen naar het 'Programma Versterking Opsporing en Vervolg' (PVO)¹³, gemaakt naar aanleiding van de evaluatie van het onderzoek van de Schiedammer parkmoord in 2000. In dit verslag is sprake van een verplichte certificering voor teamleiders van grootschalige onderzoeken.¹⁴ Voor wat België betreft verwijst het verslag van het Comité P naar het nationaal veiligheidsplan 2008-2011 waarin vermeld is dat de afhandelingskwaliteit van dergelijke zware en voor de slachtoffers traumatiserende feiten, verbeterd en geüniformeerd moet worden. Met het oog hierop zouden, in overleg met het college van procureurs-generaal, de politiediensten en alle andere betrokken actoren, algemene nationale richtlijnen en operationele draaiboeken worden opgesteld voor elk van de beoogde materies.¹⁵ De aanbeveling van het Comité P is dat **hoogdruwend** werk moet gemaakt worden van dit draaiboek.¹⁶ In dit draaiboek moeten volgens het Comité P, terecht, aan bod komen: de afstapping, checklists, de structuur, het leiderschap, de inbreng van misdrijfanalisten, het informatiemanagement en zeer concreet het omgaan met tips en het bewaren van horizontale overzichten tussen de resultaten van de verschillende onderzoeksverrichtingen en

analyses en het rapporteren over en bijhouden van de onderzoeksverrichtingen. Het realiseren van het draaiboek of richtlijnen is één aanbeveling, het daadwerkelijk toezien op de toepassing ervan is een tweede.

Deze aanbevelingen van het Comité P zijn niet nieuw, maar integendeel bij elke ervaren onderzoeker in moordzaken genoegzaam bekend, terwijl de know-how om een dergelijk draaiboek te maken al decennia lang aanwezig is. De vraag is hoe het komt dat in 2011, meer dan 10 jaar na de politiehervorming, deze aanbevelingen nog moeten gedaan worden.

3. Verbeteren van het informatiebeheer en -systeem

Het onderzoek van het Comité P heeft duidelijk gemaakt dat inzake het opstellen van informatierapporten (RIR's) en het DOS-formulier de bestaande (gedetailleerde) regels niet steeds nageleefd worden: deze niet-naleving wordt bovendien nooit vastgesteld vanwege het gebrek aan controleprocedures ter zake. Daarom beveelt het Comité P aan de nodige initiatieven te nemen om de MFO-3 (Mission Federale Opdracht)¹⁷ in de eenheden te operationaliseren en de rol en de verantwoordelijkheden van iedere betrokken partij/dienst te expliciteren. De implementatie hiervan moet bovendien worden verzekerd door middel van voldoende controleprocedures.

Hierbij kan de vraag gesteld worden waarom 13 jaar na de wet op de geïntegreerde politie de uitvoeringsbesluiten van artikel 44/1 en volgende van de wet op het politieambt nog steeds niet genomen zijn en waarom 9 jaar na de publicatie van de FMO-3 deze nog in de eenheden moet geoperationaliseerd worden, zoals het Comité P aanbeveelt. De exclusieve inzet, gedurende de ganse duur van het onderzoek, van een ervaren en voldoende groot team, samengesteld uit misdrijfanalisten en vatters, in combinatie met het gebruik van één performant en flexibel databeheersinstrument, dient garant te staan voor een goed datamanagement, wat impliceert dat 'alle' data correct, volledig, ge-

¹³ Openbaar ministerie, Politie en NFI, *Versterking opsporing en vervolging naar aanleiding van het evaluatierapport van de Schiedammer parkmoord*, 4 november 2005, 3-4; zie R. KOUWENHOVEN en M. VAN BOCHOVE, "Versterking van de opsporing in perspectief", T.Pol. 2008/3, 12.

¹⁴ Rond de figuur van de case-officer (teamleider/het hoofd onderzoeksteam) – voor onderzoeken naar misdrijven zoals verkrachting door niet-gerelateerden, moord, ontvoering – is in Groot-Brittannië onderzoek gedaan, wat toch wel wijst op de belangrijke en centrale rol die deze persoon speelt en impliciet aangeeft dat het beschikken over een teamleider die over de nodig geachte capaciteiten beschikt een kritieke succesfactor is bij een onderzoek. Zie N. SMITH en C. FLANAGAN, *The Effective Detective: Identifying the skills of an effective SIO*, Londen, Home Office, Police Research Series nr. 122, 68p.

¹⁵ Nationaal Veiligheidsplan 2008-2011, 8-9.

¹⁶ Er bestaat een draaiboek "verdacht overlijden" sedert eind 2010, samengesteld door DJP/agressie.

¹⁷ Gemeenschappelijke richtlijn MFO-3 dd. 14 juni 2002 van de ministers van justitie en van binnenlandse zaken betreffende het informatiebeheer inzake gerechtelijke en bestuurlijke politie.

structureerd ingebracht en up-to-date gehouden worden. Het is inderdaad van groot belang, aldus het Comité P, dat alle personen betrokken bij het onderzoek doordrongen zijn van het nut om alle informatie te centraliseren in één enkel beheers-instrument. Deze informatie dient steeds voor iedereen beschikbaar en raadpleegbaar te zijn. Het Comité P is blijkbaar niet op de hoogte van het 'Databaseersinstrument Laetitia', actueel genoemd 'Module 19 – complex onderzoek'. Deze software is bestemd voor het structureren van een groot aantal formaties in een omvangrijk (geheel van dossiers). Meer dan 1000 personeelsleden volgden deze vorming. Het gebruik van dit – niet eenvoudig – programma in de FGP's hangt af van de onderzoekers die er al dan niet overweg mee kunnen.

Reeds in 2003 werd door DGJ **met aandrang** aan DST een praktischer, performanter en eenvoudiger informatiebeheersinstrument gevraagd, tot op heden zonder resultaat. Dit in gebreke blijven van de centrale diensten had voor gevolg dat verschillende FGP's eigen programma's ontwikkelden. Bij gebrek daaraan werken andere FGP's in dit computertijdperk nog op de oude methode. De individuele onderzoeker kan niet verweten worden dat hij niet beschikt over een goed informatiebeheersinstrument.

Anderzijds kan men zich de vraag stellen of het verantwoord is dat de geïntegreerde politie, hetzij DST hetzij de FGP's afzonderlijk, zelf programma's moet ontwikkelen die pasklaar op de markt verkrijgbaar en veel beter zijn. Zo werkt de Belgische politie voor het maken van hun processen-verbaal met een eigen tekstverwerkingsprogramma's van lage kwaliteit. Voor sommige bestanden, zoals het bijhouden van de opleidingen per persoon, wordt zelfs nog in de sterk verouderde DOS-omgeving gewerkt.

4. Verbeteren van de kennis en kunde

Het verslag van het Comité P maakt melding dat er binnen de federale gerechtelijke politie een netwerk 'moordonderzoek' in plaats is gesteld waarin kennis en kunde uitgewisseld kunnen worden. Ook werden reeds opleidingssessies rond onderzoeken inzake zeden en moord georganiseerd. De vraag van het Comité P of dit volstaat is terecht. Inzake het op peil houden van de

(gerechtelijke) kennis en kunde noch qua onderzoeksverrichtingen noch qua leiderschapsaspecten en communicatievaardigheden in termen van dossierbeheerder en teamchef is niets verplicht. De vrijblijvendheid van deelname aan deze sessies roept vragen op en staat in contrast met verplichte opleidingen zoals de opleiding 'geweldbeheersing door politieambtenaren'.¹⁸

Het Comité P stelde ook vast dat in de recherschool tot op heden geen initiatieven werden genomen met betrekking tot opleidingen rond het beheer en de leiding van complexe onderzoeken. De recherschool deelde aan het Comité P mee dat de FGP's dit niet in hun opleidingsbehoeften hebben aangegeven. Het is te betreuren dat het Comité P deze bewering van de recherschool voor waar aannam en deze info niet checkte bij DGJ en bij de FGP's. Hun aanbeveling had er anders uitgezien. Zo vinden we in de archieven van de FGP-Gent:

- Brief dd. 29/3/2001 aan de recherschool vraag tot implementatie in de opleiding van de functionaliteiten waarvan sprake in het activiteitenrapport van de 'nationale interpolitiele werkgroep afstapping op de plaats van significante misdrijven' o.a. voor **crime scene manager en tactisch coördinator, beheerder/management van grootschalige onderzoeken-task force**. Over de timing van realiseren werd vermeld 'zo vlug mogelijk.'
- In brief dd. 31/10/2003 aan DGP is vermeld: - "Zo is er geen diepgaande studie, behoeftebepaling en analyse nodig om te voorzien in een opleiding afstapping ter plaatse in kapitale misdrijven. Die opleiding staat al sedert de politiehervorming op het verlanglijstje van de DGA's, maar is er nog altijd niet."

¹⁸ Omzendbrief GPI48 van 17 maart 2006 betreffende de opleiding en training in geweldbeheersing voor de personeelsleden van het operationeel kader van de politiediensten, BS 14 april 2006. De training van de leden van het basis-, midden- en officierenkader die een operationele functie uitoefenen, bestaat uit ten minste vijf sessies, waarvan één besteed wordt aan de evaluatie, gelijkmatig gespreid over een door de bevoegde overheid te bepalen referentieperiode van twaalf maanden; een trainingssessie bestaat uit ten minste vier lesperiodes per persoon (punt 2.3. GPI48).

- In 2005 volgde het hoofd moordzaken van de FGP-Gent gedurende een week de cursus 'beheer van complexe onderzoeken' bij de Canadese RCMP. Ze stelde haar expertise ter beschikking van de recherschool, waarmee niets werd gedaan.
- Voor de behoeftebepaling inzake voortgezette opleiding werd met brief dd. 9/9/2005 een voortgezette opleiding beheer van grootschalige gerechtelijke onderzoeken gevraagd.
- Nadien werd de hoop voor het realiseren van dergelijke opleidingen opgegeven.
- Pas eind 2010, dus na de bevraging door het Comité P, werd in de functionele gerechtelijke opleiding, het gedeelte **specifiek voor de federale recherche**, een module 'beheer van een grootschalig onderzoek' opgenomen. Het betreft amper 6 uur, voor grootschalige onderzoeken in het algemeen en dus niet toegespitst op een case-officer in moordonderzoeken. Het globaal programma van de recherschool voor 2011 vermeldt nog steeds geen voortgezette opleiding 'case-officer in moordzaken', niettegenstaande deze taak een kritieke succesfactor is bij een onderzoek.¹⁹

Door aan te nemen dat de recherschool geen aanvraag voor dergelijke opleidingen heeft gekregen, kan het vermoeden ontstaan dat de FGP's daar geen behoefte aan hadden en schetst het Comité P aldus een vertekend beeld. Ongetwijfeld hebben ook andere FGP's dergelijke behoeften gesignaleerd. Men kan zich de vraag stellen waarom in België geen specifieke opleiding 'case-officer' in moordonderzoeken bestaat, ondanks de herhaalde vragen daarnaar, en of een case-officer die geen opleiding heeft gekregen verwijten kunnen gemaakt worden als het moordonderzoek misloopt. De **harmonisatie van de opleidingen** door DGP gebeurde op initiatief en onder druk van DGJ vanaf 2005.²⁰ Daarvan werden enkel de items 'proces-verbaal' en 'verhoor' nationaal gerealiseerd in 2008 **door personeel van DGJ**. Het was de bedoeling alle items te harmoniseren, dus ook afstapping ter plaatse en beheer van grootschalige onder-

zoeken. Het is echter bij die twee gerealiseerde items gebleven.

In Nederland beschikt de politie al jarenlang over een optimaal functionerend **Politiekennissenet**, waarop elke onderzoeker online terecht kan met alle praktische vragen en zowat alle nuttige documentatie kan vinden. De vraag kan gesteld worden waarom België dat nog altijd niet heeft. De aanbeveling van het Comité P dat het bestaande expertisenetwerk 'moordonderzoek' moet uitgebreid worden en nagegaan welke opleidingsinitiatieven zich opdringen om er zeker van te zijn dat grootschalige onderzoeken en in het bijzonder moordonderzoeken gebeuren door daartoe adequaat gevormde en permanent bijgeschoolde onderzoekers en leidinggevend, is dus terecht. We kunnen er aan toevoegen dat, ondanks het bestaan van een algemeen gemeenschappelijk programma, de kwaliteit van de basisvorming inzake afstappingen erg verschillend is naargelang de competenties van de lesgever. De bedoeling moet dus inderdaad zijn minimumstandaarden uit te werken op de verschillende niveaus en deze op te volgen, een taak voor DGS/DSE, m.a.w. de harmonisatie van de opleidingen zoals al jaren gevraagd wordt door DGJ.

5. Doorbreken van de 'hegemonie' van de onderzoeker

Tijdens het onderzoek van het Comité P kwam meermaals aan bod dat de gerechtelijk directeur en de officieren die instaan voor 'coördinatie en leiding' zich louter faciliterend – waarbij 'faciliterend' eigenlijk nog 'minder' is dan 'ondersteunend' – opstellen. De onderzoekers van hun kant zegden ronduit geen enkele inmenging in 'hun' onderzoek te willen aanvaarden, terwijl de dossierbeheerder/teamchefs op hun beurt ook alles aan hun onderzoekers op 'kousenvoeten' dienden te vragen en directieven blijkbaar niet aanvaard werden. Dat deze ingesteldheid geen goede vertrekbasis is om in een team te werken is voor de hand liggend. Belangrijker dan dat – en bijzonder verontrustend – is volgens het Comité P de feitelijke hegemonie van de onderzoeker over 'zijn' onderzoek dat hij onder de leiding en het gezag van de gerechtelijke overheden voert en waartoe niemand enige toegang heeft en waarbij 'niemand directief kan optreden'. Het is een feitelijke situatie

¹⁹ Zie voetnota 14.

²⁰ Zo is in brief dd. 31/10/2003 aan DGP vermeld: *“Het gebrek aan harmonisatie tussen de cursussen, zowel verticaal als horizontaal, is een ernstig probleem.”*

die volgens het Comité P al langer gekend is en die in heel wat gevallen negatieve gevolgen heeft op de gevoerde strafonderzoeken. Deze toestand heeft overigens ook geen enkele wettelijke bestaansreden. Het Comité P wijst daarvoor op artikel 8/6 Wet Politieambt: *“(…) Zonder zich in te laten met het verloop van gerechtelijke onderzoeken, zorgen de bevoegde oversten van de gevorderde politie voor de coördinatie, verschaffen zij de nodige steun en controleren zij de vervulling van de opdrachten verricht ten gevolge van een vordering. Deze maatregelen worden, door tussenkomst van de overste van de gevorderde politie, ter kennis gebracht van de vorderende gerechtelijke overheden”*.

De aanbeveling van het Comité P is, om daar waar binnen een federale gerechtelijke politie coördinerende niveaus bestaan, de inhoud ervan zo duidelijk mogelijk te maken en dan wel zodanig dat onderzoeken niet alleen opgevolgd en gecoördineerd kunnen worden, maar ook gecontroleerd conform artikel 8/6 Wet Politieambt daar waar nodig en dit vanuit het hiërarchisch gezag binnen de politiedienst. Ook de verhouding tussen onderzoekers en leden van een gespecialiseerde afdeling van een van de centrale diensten moet vanuit dat oogpunt volgens het Comité P worden (her)bekeken.

De beschrijving in het verslag van het Comité P stoelt blijkbaar op de specifieke omstandigheden van dit Leuvens onderzoek, en is te algemeen geformuleerd om er te kunnen op ingaan. Gaat het over controle op de te volgen pistes? Over de kwaliteit van de verhoren? Over de kwaliteit van de processen-verbaal? Over de inzet van capaciteit en middelen? Over het verloop van de communicatie tussen alle betrokken partners?

Als er in andere FGP's discussies zijn draaien die meestal rond capaciteit, b.v. in termen van overuren of week-end en nachturen. Daar durven onderzoeksrechter en onderzoekers wel eens front vormen tegen een zuinige directie die binnen haar budgettaire enveloppe tracht te blijven. Daartegenover kan men een gedreven onderzoeker moeilijk beletten resultaat te halen in het onderzoek waarin hij betrokken is.

De praktijk is dat onderzoeksrechters, terecht, slechts één gesprekspartner willen: de onderzoeksleider/dossierbeheerder. De politieleiding kan op de briefings en overlegvergaderingen

opmerkingen en bezwaren kenbaar maken aan de onderzoeksrechter die nog altijd de leider is van het onderzoek. Vaak komt de politieleiding echter niet naar die briefings en overlegvergaderingen om hun gerieven – naast deze van de onderzoeksleider/dossierbeheerder – kenbaar te maken. Het is niet uitzonderlijk dat de politieleiding niet graag heeft dat hun 'directief optreden', b.v. op het gebied van capaciteit en inzet van middelen, genotuleerd staat. Niet zelden is er plots wel capaciteit beschikbaar als voorgesteld wordt in processen-verbaal te vermelden dat onderzoeken niet kunnen gedaan worden door capaciteitsbeperking opgelegd door de met naam genoemde dienstleiding. In een moordonderzoek moet elke betrokken partner zijn verantwoordelijkheid nemen op papier.

6. Verbeteren van de inzet van misdrijfanalisten

De bijdrage van misdrijfanalisten bestaat inderdaad uit meer dan het maken van enkele tijds- of relatieschema's of een telefoonanalyses. Het Comité P beveelt aan om waar nodig de rol, de meerwaarde en de plaats van de operationele misdrijfanalist terug onder de aandacht te brengen. Deze functie²¹ is bedoeld om full time te worden uitgevoerd, door houders van een brevet dat kan worden behaald na het volgen van een cursus van 6 maand. Om het tekort aan misdrijfanalisten weg te werken, werden in de laatste mobiliteitscyclus²² tien plaatsen van analist vacant verklaard. De aantrekkelijkheid van de job werd statutair vernietigd, door het ontzeggen van de werkelijke forfaitaire maandelijkse onderzoekskosten, slechts gedeeltelijk gecompenseerd door de analistenpremie. Daardoor is nauwelijks nog een onderzoeker bereid te vinden om de zware cursus te volgen en daarna met een lagere vergoeding te worden 'beloond'. Zelfs al kunnen tien bijkomende analisten gerekruteerd worden, dan nog bereikt DGJ de ideale ratio (1 op 25 enquêteurs) niet.²³

²¹ Functie werd vastgelegd in het KB van 3 december 2005 betreffende de functionele opleidingen.

²² Erratum van 5de mobiliteitscyclus december 2010.

²³ Idealiter moeten er 132 operationele misdrijfanalisten zijn. Vandaag zijn er 89 en heel wat analisten bereiken bovendien de volgende jaren de pensioengerechtigde leeftijd, dit terwijl het aantal aanvragen voor

Dat b.v. bij het onderzoek in Leuven niet meteen een misdrijfanalist werd ingezet, waardoor mischien kapitale fouten konden vermeden worden, is niet de fout van de onderzoekers.

Het verslag van het Comité P wijst ook op andere analysevormen, zoals de specifieke profielanalyse en de ViCLAS-analyse²⁴ die internationaal wordt toegepast. De efficiëntie van het systeem lijkt volgens het Comité P buiten kijf te staan wanneer men weet dat er tussen 2003 en 2007 per jaar een tiental potentiële gelijkenissen werden geteld waarvan gemiddeld twee bevestigd. In 2008 werden 25 potentiële verbanden tussen verschillende misdrijven vastgesteld waarvan zeven bevestigd.²⁵ Actueel zijn in de ViCLAS-databank ongeveer 5000 feiten gevat waarvan er een 1600-tal onopgelost zijn.²⁶ Dit 'vatten' is meteen de zwakke schakel. Immers het systeem kan maar zijn waarde aantonen wanneer het ook gevoed wordt, zelfs al is dit een tijdrovende inspanning. En daar precies knelt het schoentje. Er is immers geen verplichting om gegevens in ViCLAS in te voeren. In 2006 stelde de toenmalige minister van Justitie daaromtrent: *"Het college van procureurs-generaal en ikzelf overwegen een dergelijke verplichting op te leggen"*.²⁷ Een ontwerp-omzendbrief zou daaromtrent bestaan maar werd nog niet geofficialiseerd. Het Comité beveelt aan dat bijkomende inspanningen moeten gebeuren om de toegevoegde waarde die

ViCLAS en zijn analisten kunnen bieden ten volle te benutten. Dit veronderstelt een afdwingbare richtlijn, een opleiding en informering van de onderzoekers voor een juist gebruik van de vragenlijst en voldoende capaciteit op het niveau van de centrale dienst.

Reeds van 5 t/m 9 augustus 1996 volgden Belgische politieofficiërs de cursus ViCLAS in Engeland. Het werd pas eind 2003 in België bij de Dienst agressie/Cel geweld opgestart. Eén van de prioritaire doelstellingen in het nationaal veiligheidsplan 2003-2004 betrof de in plaatsstelling van de databank ViCLAS. In 2004 werd een Service Level Agreement verspreid naar de AIK's om de infloflux te optimaliseren. Sindsdien werden nog verschillende vergaderingen gehouden met de AIK's en in 2008 werd er overgegaan tot het aanduiden van een 'referentiepersoon' die erover waakt dat de processen-verbaal met ViCLAS-waardige feiten zo snel mogelijk naar de Dienst agressie/Cel geweld worden overgemaakt. Daarbij werden volgende problemen vastgesteld:

- capaciteitstekort²⁸ met als gevolg een enorme vattingsachterstand;
- moeilijke info-doorstroming: de PV's bevatten onvoldoende informatie;
- er is geen dwingende richtlijn;
- er is geen feedback van de onderzoekers wat er met aangeleverde informatie wordt gedaan.

Algemeen gevolg: te weinig dossiers in de databank, geen tijd om te analyseren, weinig potentiële linken en weinig bevestigde linken, dus ook weinig geloof buiten de dienst in dit systeem (vicieuze cirkel). Vandaar dat in tegenspraak met de aanbevelingen van het Comité P op het hoogste niveau gedacht wordt om niet meer in ViCLAS te investeren. Misschien konden door bevraging van een geoptimaliseerde ViCLAS-databank, in Leuven kapitale fouten vermeden geweest zijn. Ook dat is niet de fout van de onderzoekers.

7. Opvolging van voormelde aanbevelingen

Het Comité P stelt voor dat de uitvoering van haar aanbevelingen nauwkeurig zouden opgevolgd worden. We kunnen het Comité P daarbij helpen

analyses stijgt (van 621 in 2002 naar 1078 in 2009).

²⁴ Het 'Violent Crime Linkage Analysis System' (ViCLAS) is een databank voor experts waarmee verbanden gelegd kunnen worden tussen misdrijven en pogingen waarvan het vermoedelijke motief van seksuele of gewelddadige aard is, met name extrafamiliale feiten van verkrachting, aanranding van de eerbaarheid, ontvoering van minderjarigen en feiten van moord met extreem geweld of seksuele motivatie. Deze databank werd in het begin van de jaren 1990 ontwikkeld door Canadese onderzoekers om samenhangende politionele informatie in deze materie te ontsluiten.

²⁵ X, "ViCLAS: allerlei nieuwigheden", *Infodoc* april 2009, (10) 11; *Vr. en Antw. Kamer* 2009-10, 22 maart 2010, 407 (Vr. nr. 186 L. DIERICK).

²⁶ *Hand. Senaat* 2009-10, 21 januari 2010, vraag om uitleg van mevr. L. VAN ERMEN aan de minister van Justitie en aan de minister van Binnenlandse Zaken, nr. 4-1382.

²⁷ *Vr. en Antw. Kamer* 2005-06, 28 juni 2006, 11 (Vr. nr. 12226 O. MAINGAIN).

²⁸ Bij het opstarten van ViCLAS werd verkeerdelijk uitgegaan dat er jaarlijks zo een 500 feiten in aanmerking komen voor ViCLAS. Dit blijken er 10 keer zoveel te zijn.

door volgend jaar in deze rubriek te relateren wat er ondertussen is gerealiseerd.

Samenvattend kunnen we besluiten dat de aanbevelingen van het Comité P open deuren intrappen. Geen enkele aanbeveling is voor onderzoekers in moordzaken nieuw. Integendeel werden de meeste al herhaaldelijk aan het beleid gesignaleerd zonder resultaat. Naar aanleiding van het onderzoek door het Comité P zullen waarschijnlijk de onderzoekers van Leuven zich moeten verantwoorden. Zoals bijna altijd als er bij de politie een onderzoek misloopt zullen de laagsten in rang het geweten hebben. De grootste tekortkomingen zitten echter in sommige politiestructuren die afstralen op de individuele onderzoeker. We geloven best dat het enkele jaren duurt vooraleer structurele veranderingen op het terrein voelbaar zijn, maar toch geen 11 jaar na de politiehervorming. Er wordt weinig of niets gedaan aan de inertie die al jaren bij sommige diensten heerst. Het is aangewezen dat het Comité P een onderzoek opent waarom haar – terechte – aanbevelingen, die in politiemiddelen al jaren gekend zijn, niet gerealiseerd werden. Pas dan zal men kunnen vaststellen of de fouten in het Leuvense onderzoek individuele fouten zijn.

Marc Bockstaele*

Naar een nationale Nederlandse politie

De Nederlandse minister van Veiligheid en Justitie heeft een wetsvoorstel nieuwe politiewet voorbereid tot invoering van “nationale politie in één korps”. In de Tweede Kamer werd het op 12 januari duidelijk dat een parlementaire meerderheid kan gevonden worden voor deze hervorming. Hierdoor zou het aantal regionale korpsen herleid worden tot 10 en onder de koepel komen van één nationale politie. De korpsbeheerder, de politiechefs, de burgemeesters en het openbaar ministerie moesten zich tegen eind januari 2011 ten overstaan van de minister uitspreken over zijn voorstel. Het ziet er dus naar uit dat er in 2012 een nationale politie komt in Nederland. Deze belangrijke

stap is ook noodzakelijk om beter het hoofd te kunnen bieden aan gewelddadige verstoringen van de openbare orde en rampen, om de grote moeilijkheden in de technische infrastructuur van het politiewezen te kunnen overwinnen en om de verspilling van mensen en middelen aan overbodige bureaucratie te stoppen. Er loopt nu wel een discussie over het feit hoe de beoogde nationale politie beter kan ingebed worden in de gemeenten. Wel houdt de burgemeester het gezag over de ordehandhaving en hulpverlening en hij moet zich hierbij verantwoorden tegenover de gemeenteraad en deze raad moet nauw betrokken worden bij het opstellen van de beleidsplannen.

Willy Bruggeman*

Oude wijn in nieuwe zakken? De aard van cybercrime en de implicaties voor de opsporingspraktijk

1. Inleiding

Sinds medio jaren 90 van de vorige eeuw is internet voor het grote publiek toegankelijk. Het is verweven geraakt met ons dagelijks leven en niet meer weg te denken. Een recente studie toont aan dat 88% van de Vlamingen tussen 18 en 30 jaar en 81% van de Vlamingen tussen 31 en 45 jaar internet gebruikt (Moreas, 2007). Het laatste onderzoek van OIVO (Onderzoeks- en informatiecentrum van de verbruikersorganisaties) toont aan dat 92% van de Belgische jongeren tussen 10 en 17 jaar op het internet surft. (Hendrickx & Vercammen, 2010). Internet wordt voor verschillende doeleinden gebruikt, van het communiceren met mensen over de hele wereld middels e-mail of Skype tot het boeken van vakanties, het doen van betalingen en het bijhouden van contacten via sociale netwerksites. Ook criminelen maken gebruik van de mogelijkheden van internet, in hun geval voor het plegen van hun misdrijven. Dat is niet nieuw. Al sinds internet voor het brede publiek toegankelijk is, wijzen wetenschappers hierop (Duncan, 1997; Van Eecke, 1997; Boerstra, 1997; Grabosky en Smith, 1998; Stol e.a., 1999). Lange tijd lijken deze vormen van criminaliteit echter geen prioriteit te hebben gehad van politie en justitie.

* Gepubliceerd in eigen naam
Marc Bockstaele is licentiaat in de criminologie, hoofdcommissaris bij de federale gerechtelijke politie Gent.

* Willy Bruggeman is Professor Benelux Universitair Centrum, voorzitter Federale Politieraad.